

Novák Zoltán

A fogvatartottak oktatása, szakképzése a büntetés-végrehajtási intézetekben

Bevezetés

Az elítéltek többségének részére – sajátos motivációs technikákat alkalmazva – a büntetési idő alatt nyílik lehetőség az alapfokú végzettség, az első középfokú szakképesítés megszerzésére. Ezt kiegészítik az intézetekben működő, az erre kiképzett nevelők vagy együttműködő partnerek által tartott munkaerő-piaci tanácsadások és tréningek, szakkörök is. A büntetés-végrehajtás a középfokú szakképesítés előkészítése érdekében megteremtette annak feltételeit, hogy a fogvatartottaknak legyen lehetőségük az általános- és középiskolai végzettség megszerzésére.

A képzéssel a többszörösen hátrányos helyzetű csoportok, a munkaerő-piacról tartósan kiszorultak és közöttük a roma lakosság társadalmi visszalleszkedésére nyílat lehetőség. A büntetés-végrehajtási intézetekben felül reprezentáltak azok, akik szociális körülményeik, társadalmi-gazdasági helyzetük miatt a magyar társadalom leghátrányosabb helyzetű csoportját alkotják. Számukra a bv. intézetben a jogszabályok által megkövetelt magatartási szabályok betartása, a rendszerességre szoktatás megteremti annak feltételeit, hogy eredményesen vegyenek részt a tanfolyamainkon.

A bv. intézetekben folyó képzések felvállalják a Nemzeti Fejlesztési Terv fő fejlesztési céljait, így az Európai Bizottságnak a „Programozási Irányelvek” c. dokumentumában meg-

A bv. intézetekben fogvatartottak iskolai végzettségének viszonya a lakosság iskolai végzettségéhez

Legmagasabb befejezett iskolai végzettség	Munkaképes korúak száma és megoszlása (2001)		A bv. intézetekben fogvatartottak száma és megoszlása (2004. 07. 06.)		
	munkaképes lakosság száma (ezer fő)	megoszlása (%)	fogvatartottak száma (fő)	Megoszlása (%)	munkaképes lakosság %-a a bv. intézetekben
8 általánosnál kevesebb	32,6	0,80%	2518	15,30%	7,72%
Általános iskola (befejezett 8 osztály)	710,6	17,40%	8217	50,00%	1,16%
Szaktanulmányok	1311,5	32,20%	3797	23,10%	0,29%
Szakiskola	44,7	1,10%	753	4,60%	1,69%
Középiskolai érettségi	1303,6	32,00%	833	5,10%	0,06%
Főiskola	401,8	9,90%	218	1,30%	0,05%
Egyetem	272,6	6,70%	105	0,60%	0,04%
Összesen:	4077,4	100,00%	16441	100,00%	0,40%

foglalmazott három fő stratégiai prioritását: a regionális versenyképességet, a társadalmi kohéziót és a foglalkoztatást, valamint a város- és vidékfejlesztést, továbbá a fejlesztések során általánosan alkalmazandó két horizontális alapelvet, a fenntartható fejlődést és az esélyegyenlőséget is. Képzéseinkben – jelentős arányban – olyan rétegek jelennek meg a szakképzésekben, akiket nem, vagy csak igen nehezen érnének el a különböző munkaügyi és civil szervezetek.

Adataink szerint a képzésbe bekerülteknek kevesebb mint 5%-a nem fejezte be a tanulmányait. Ez a lemorzsolódási arány mutatja a képzések hatékonyságát és szervezetségét, az oktatók lelkiismeretes munkáját.

A büntetés-végrehajtási intézetekben szervezett oktatás, szakképzés jogi szabályai

A büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (továbbiakban: Bv. tvr.) célja az, hogy szabályozza a büntetések és intézkedések (Btk. IV. fejezet) végrehajtását, meghatározza az elítéltek kötelezettségeit és jogait, előmozdítja a büntetés és intézkedés céljának megvalósítását. A szabadságvesztés végrehajtásának célja az, hogy a Bv. tvr.-ben meghatározott joghátrány érvényesítése során elősegítse az elítéltek a szabadulása után a társadalomba történő beilleszkedését, és azt, hogy tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől. A szabadságvesztés végrehajtásának feladata, hogy fenntartsa az elítélt önbecsülését, fejlessze a felelősségérzetét, és ezzel elősegítse, hogy felkészüljön a szabadulása utáni, a társadalom elvárásának megfelelő önálló életre.

A szabadságvesztés végrehajtása során biztosítani kell az elítélt neveléséhez és oktatásához szükséges feltételeket, és az elítéltet – büntetésének tartamához képest – betanított munkás, illetve szakmunkásképzésben kell részesíteni. Indokolt esetben lehetővé kell tenni, hogy az elítélt középfokú tanulmányokat végezzen, illetve a megkezdett felsőfokú tanulmányokat folytassa.

A Magyar Köztársaság Alkotmánya biztosítja az állampolgárok számára a művelődéshez való jogot. Az elítéltek állampolgári jogai módosulnak: az egyesüléshez, a tanuláshoz való joguk, valamint honvédelmi kötelezettségük teljesítése a szabadságvesztés végrehajtásának következtében korlátozott.

Az elítélt jogosult általános iskolai, indokolt esetben középfokú, valamint felsőfokú tanulmányok folytatására, a vizsgákra való felkészüléshez a jogszabályban meghatározott tanulmányi és vizsgaszabadságra, a büntetés-végrehajtási intézet művelődési és sportolási lehetőségeinek igénybevételére. A foglalkoztatás keretében a bv. szervezet – a Bv. tvr.-ben meghatározottak szerint – biztosítja:

- az alapfokú iskolai oktatást;
- a szakirányú képzést;
- a művelődési, a szabadidős, a sport, továbbá a személyiségfejlesztő és
- gyógyító, rehabilitációs programokon való részvétel lehetőségét.

Az elítélt személyiségének megismerése érdekében a nevelő tájékozódik az elítélt iskolai, szakmai végzettségéről, foglalkozásáról, munkaképességéről, érdeklődési köréről és

szokásairól, a szabadulás utáni elképzeléseiről. A befogadási bizottság a befogadástól számított nyolc napon belül, az elítélt személyes meghallgatását követően dönt az oktatásban és a képzésben való részvételről.

A szabadságvesztésből szabadult elítélt segítséget és támogatást kérhet, különösen a megkezdett tanulmányai folytatásához. Ennek érdekében a bv. intézet az elítéltet meghallgatja, szükség esetén megkeresi azt a pártfogó felügyelőt, akinek az illetékességi területén az elítélt letelepedni kíván, hogy nyújtson segítséget a letelepedéséhez és a munkába állásához, illetőleg a megkezdett tanulmányok folytatásához.

Iskolai oktatás megszervezése

Az iskolarendszerű oktatást – ideértve a gyógypedagógiai oktatást is – és a szakképzést az erre vonatkozó jogszabályoknak megfelelően kell megszervezni. A kijelölt intézetekben az elítéltek iskolai oktatásához, szakirányú képzéséhez tantermet kell létesíteni. Ha a lehetőségek fennállnak, az intézetben az egyházi és az alapítványi iskolák működését is lehetővé kell tenni.

Az alapfokú iskolai végzettség megszerzését különösen ösztönözni és támogatni kell. Ha az alapfokú iskolai oktatás feltételeit az intézet nem tudja biztosítani, az elítéltet – kérelmére – az erre kijelölt másik intézetbe kell szállítani. Az elítélt kérelmére a középfokú oktatásban való részvételt, valamint a felsőfokú tanulmányok folytatását a parancsnok engedélyezheti. Az alapfokú oktatásban részt vevők tanszereit, tankönyveit és az oktatás egyéb költségeit a bv. szervezet biztosítja. Az egyéb oktatási formákban részt vevők számára a költségek biztosíthatók.

Az elítéltek szakképzését és továbbképzését elsősorban azokban a szakmákban kell megszervezni, amelyek elősegíthetik a szabadulás után a társadalom életébe való beilleszkedést. Az elítélt a szakképzésbe és a továbbképzésbe a kérelme alapján vonható be, azt a befogadási bizottság bírálja el. A kérelem alapján megkezdett szakképzésben és továbbképzésben az elítélt részvétele kötelező.

Az oktatásban részt vevők kedvezményei

Ha az elítélt munkavégzés helyett tanulmányokat folytat, ennek idejére jogszabályban meghatározott mértékű pénzbeli térítésre jogosult, az alapfokú oktatásban, a szakképzésben vagy továbbképzésben részt vevő elítéltet – ha nem állították munkába – a képzés ideje alatt az alapmunkadíj egyharmadának megfelelő pénzbeli térítés illeti meg. A tanulmányok után járó pénzbeli térítésből hozzájárulás nem vonható le.

Az általános iskolai, a középiskolai és a szakiskolai oktatásban részt vevő elítélteket a vizsgára (beszámolóra) való felkészüléshez tanévenként a munkavégzés alól legalább öt munkanapra fel kell menteni. A tanulmányokat folytató részére az oktatási napokon – az oktatási időt nem számítva – egy óra munkaidő-kedvezmény jár. A szabadság számításánál munkanapként kell figyelembe venni az alap- és a középfokú, valamint a szakmunkás iskolarendszerű képzésben, továbbá a szakképzésben részt vevő elítélteknek az elméleti oktatáson, illetve a vizsgára való felkészüléshez biztosított idő miatt a munkahelyről távol töltött időt.

A fogvatartottak megoszlása iskolai végzettség szerint

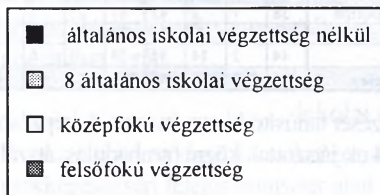
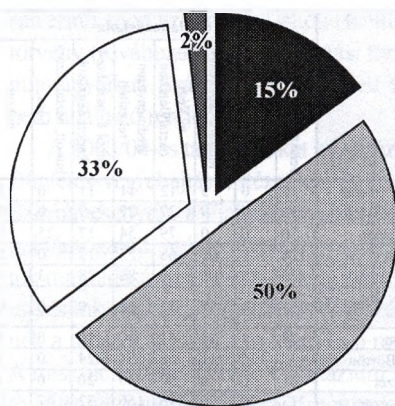
A fogvatartottak átlagléttségének alakulása miatt az előző évekhez hasonló nagyságrendű oktatás szervezésére volt lehetőség és szükség a 2003/04-es tanévben.

Fogvatartottak átlagléttszama (fő)

év	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
átlagléttszám	13 439	14 131	14 950	15 659	16 713	17 875	17 320	16 716
férőhely	10 325	10 305	10 127	9 989	10 703	11 169	11 256	11 330
zsúfoltság	130%	137%	148%	157%	156%	160%	154%	148%

A fogvatartottak iskolai végzettség szerinti megoszlása a következő képet mutatta a 2003/04-es tanévet követően (2004. július 6-ai adatok):

Iskolai végzettség, illetve annak hiánya	A fogvatartottak száma (fő)	Arányuk a börtönpopuláción belül
Analfabéta	206	1%
Gyógypedagógiai iskola	34	0%
Ált. iskola 1. osztály	50	0%
Ált. iskola 2. osztály	116	1%
Ált. iskola 3. osztály	138	1%
Ált. iskola 4. osztály	283	2%
Ált. iskola 5. osztály	270	2%
Ált. iskola 6. osztály	685	4%
Ált. iskola 7. osztály	717	4%
Ált. iskola 8. osztály	8 136	49%
9. osztály	53	0%
10. osztály	47	0%
Ipari iskola	2 522	15%
Középiszkola	424	3%
Technikum	227	1%
Közép- + szakközépiszkola	11	0%
Gimnázium	409	2%
Szakközépiszkola	515	3%
Szaktmunkásképző iskola	1 275	8%
Főiskola	218	1%
Egyetem	105	1%
Összesen	16 441	100%

Képzési rendszerek

A fogvatartottak az alábbi oktatási-képzési formákat vehetik igénybe büntetésük töltésének ideje alatt:

Általános iskolai oktatás

A bv. intézetekben koncentráltan vannak jelen olyan fogvatartottak, akik nem rendelkeznek megfelelő alapfokú ismeretekkel. Jelenleg a fogvatartottak közül 2456 fő nem fejezte be általános iskolai tanulmányait, közülük közel 200 fő analfabéta.

A magyar munkaképes lakosság 0,8%-a nem fejezte be az általános iskolai 8 osztályát. Figyelembe véve a jelenlegi fogvatartotti létszámot, a bv. intézetekben az aluliskolázott személyek aránya megközelíti a 15%-ot, mely a 8 általánost el nem végzett munkaképes lakosság 7,7%-a! Minden 13-14. aluliskolázott honfitársunk büntetés-végrehajtási intézet lakója. Ez a

riasztó arányszám a bv. intézetekben folyó általános iskolai oktatás szükségességére, a jogszabályokban előírt feladatok maradéktalan végrehajtására hívja fel a figyelmet, ezt a réteget kell a büntetés töltése alatt minél magasabb általános iskolai végzettséget igazoló bizonyítványhoz juttatni.

Az általános iskolát végzettek között továbbra is sok a funkcionális analfabéta, esetükben önképző körök, ismeretfrissítő tanfolyamok szervezése szükséges. A 2004. évben az alábbi bv. intézetekben folyt általános iskolai oktatás:

- Állampisztai Országos Bv. Intézet
- Balassagyarmati Fegyház és Börtön
- Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
- Budapesti Fegyház és Börtön
- Fiatalkorúak Bv. Intézete, Tököl
- Fiatalkorúak Regionális Bv. Intézete, Szimabesenyő
- Kalocsai Fegyház és Börtön
- Márianosztrai Fegyház és Börtön
- Nagyfai Országos Bv. Intézet
- Pálhalmi Országos Bv. Intézet
- Sopronkőhidai Fegyház és Börtön
- Szegedi Fegyház és Börtön
- Váci Fegyház és Börtön

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön fogvatartottjai a korábbi években népfőiskolai oktatás után, általános iskola által vizsgáztatva kaptak általános iskolai bizonyítványt. Az általános

iskolai oktatás ilyen jellegű megszervezésére a 2003/04-es tanévben nem került sor. Az előző évhez képest egy bv. intézetben (Baracsikai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet) bővült az oktatás, a beiskolázott fogvatartottak létszáma a 2002/03-es tanévi 824 főről a 2003/04-es tanévben 991 főre emelkedett, mely 20%-os arányú emelkedés.

Az adott osztályfokozatokat a tanulók 84%-a eredményesen teljesítette, közülük

Intézet	általános iskola							
	beiskolázott létszám	év közben felvéve	létszám csökkenés	év végi osztálylétszám	eredményesen teljesített	ebből 8. oszt. biz-i kapott végzősok	bukott, osztályozóba bocs	bukott
Allampusztai Országos Bv Intézet	17	0	5	12	11	11	0	1
Balassagyarmati Fegyház és Börtön	36	0	9	27	27	9	0	0
Baracsikai Országos Bv Intézet	86	0	0	79	54	17	25	8
Budapesti Fegyház és Börtön	124	13	69	68	53	12	0	5
Fiatalkorúak Bv. Intézete, Tokól	120	73	96	97	88	28	3	0
Fiatalkorúak Regionális Bv. Int., Szirmabesenyő	55	14	38	31	31	0	0	0
Kalocsai Fegyház és Börtön	72	4	15	61	60	10	0	1
Mánanosztrai Fegyház és Börtön	57	12	11	58	51	24	0	7
Nagyfai Országos Bv. Intézet	65	0	6	59	49	20	0	11
Pálhalmi Országos Bv Intézet	213	20	20	213	166	32	47	0
Sopronkőhidai Fegyház és Börtön	38	7	2	43	41	25	2	2
Szegedi Fegyház és Börtön	64	0	0	68	57	16	11	0
Váci Fegyház és Börtön	44	2	14	32	24	9	6	5
Végrehajtó intézetek összesen	991	145	285	848	712	213	94	40

213 fő kapott az általános iskola 8. osztályának elvégzését tanúsító bizonyítványt. A képzésből kimaradt fogvatartottak esetében többnyire objektív okok játszottak közre (szabadulás, átszállítás), a kieső tanulókat részben sikerült pótolni.

Eredményeink mellett szórányosan előfordulnak nem kívánt jelenségek is. Sajnálatos, hogy a fogvatartottak a csökkenő munkáltatás miatt kieső munkadíjat a tanulmányok után járó pénzbeli térítésből próbálják pótolni. Próbálkozások történtek arra, hogy a meglévő iskolai végzettséget eltitkolva, alacsonyabb osztályokba beiskolázásukat kérték. Az ily módon elérhető anyagi juttatás csalás jellegű, határozottan fel kell lépni ellene, akár fegyelmi, esetleg büntető ügy árán is.

Egyes fogvatartottak másik pénzszerző próbálkozása a beiskolázás után a hanyag tanulás, mely által – a bukások révén – több éven keresztül azonos osztályt végezve juthatnak állandó pénzforráshoz. A bv. oktatás a jogszabályok szerint munkáltatásnak minősül, így a hanyag munkavégzés – miután fegyelmi cselekménynek minősül – vizsgálata nem ütközhet akadályba.

Középfokú képzés

A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája rövid, közép- és hosszú távú céljainak végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról szóló 1009/2004. (II.26.) kormányhatározat alapján a büntetés-végrehajtási intézetekben lévők társadalmi integrációjának elősegítése érdekében a szabadságvesztés tartama alatt meg kell szervezni az oktatás, a szakképző, az OKJ-s képesítést adó, köztük az informatikai szakirányú képzési programokat és a kapcsolódó felnőtt-képzési szolgáltatásokat.

Az Országos Képzési Jegyzékről szóló 37/2003. (XII.27.) OM rendelet bűnmegelőzési szempontú felülvizsgálatát kezdeményeztük a Bűnmegelőzési Munkabizottságnál, mert a fogvatartottak 50%-a általános iskola 8. osztály végzettséggel rendelkezik, így a lista „bemeneti feltétele” kizárja őket a biztos megélhetést nagyobb eséllyel nyújtó, 10. osztály előképzettséget megkövetelő OKJ rendszerű képzésekből. A jelenlegi szabályozás a fogvatartottakat hátrányo-

san érinti, mert az általános iskolai tanulmányaik idején a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (továbbiakban: Közoktatási törvény) szerint 8 osztály elvégzése után befejezheték tanulmányaikat. Számukra a bemeneti feltételhez szükséges felkészítő programok indításáról nem található rendelkezés.

A 2003/04-es tanévben két bv. intézetben bővült a gimnáziumi képzés: a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben, és kísérleti jelleggel digitális középiskolai oktatást indítottunk Szirmabesenyőn, a Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében. A számítógéppel támogatott, online távoktatásos képzés során a tanulók a hálózaton keresztül kapott feladatok megoldásával és visszaküldésével egyéni ütemterv szerint sajátíthatták el a tananyagot. Felmérésünk szerint a fogvatartottak részéről nagy érdeklődés mutatkozott a képzés iránt, szeretnék a tudásukat ezzel a modern és a munkaerőpiacon jól kamatoztatható módszerrel bővíteni. A miskolci Földes Ferenc Gimnázium tanári kara állította össze a tananyagot, amely kiegészítő jelleggel kapcsolódik a már megírt és akkreditált középiskolai tankönyvekhez. A tanév során szerzett tapasztalatok azt mutatták, hogy a tanulók hatékonyabb segítése szükséges a tananyag elsajátítása során.

Iskolai rendszerű szakképzés

Az iskolai rendszerű szakképzés az OKJ-ben meghatározott szakképesítés tekintetében a szakképesítésért felelős miniszter által meghatározott szakmai és vizsgakövetelmény, valamint a szakmai tantárgyak, tananyagegységek (modulok) központi programja (tanterve) alapján szakmai elméleti és gyakorlati képzés keretében történik. A szakmai tantárgyak központi programja (tanterve) tartalmazza a tananyag elsajátítására rendelkezésre álló időkeretet, a szakképzési évfolyamokon a szorgalmi idő befejezését követő összefüggő (nyári) szakmai gyakorlat (a továbbiakban: összefüggő szakmai gyakorlat) időtartamát, a képzési feladatok teljesítéséhez szükséges eszközök minimumát meghatározó eszköz- és felszerelési jegyzéket. A szakmai elméleti képzés csak szakképző iskolában, illetőleg felsőfokú szakképzés esetén felsőoktatási intézményben is folyhat.

Intézet	gimnázium és szakközépiskola								szak- képzés		
	beiskolázott létszám	évközben felvéve létszám	összképzés	év végi osztálylétszám	eredményesen teljesített	végzett	érettségizett	bukott, de osztályozó	bukott	beiskolázott	végzett
Budapesti Fegyház és Börtön	62	0	21	41	27	7	7	5	9		
Fiatalkorúak Bv. Intézete, Tököl										15	12
Fiatalkorúak Regionális Bv. Int., Szirmabesenyő	19	1	6	14	0			8	8		
Nagyfai Országos Bv. Intézet	33	0	3	30	24	0	0	0	6		
Pálhalmi Országos Bv. Intézet	19	0	3	16	14	1	1				
Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön	16	0	4	12	12	0	0	0	0	11	9
Sopronkőhidai Fegyház és Börtön	44	2	0	46	18		0	11	18		
Szegedi Fegyház és Börtön	21	0	0	17	14		0	3	1		
Végrehajtó intézetek összesen	214	3	37	176	109	8	8	27	42	26	21

A 2003/04-es tanévben a Sátoraljaújhegyi Fegyház és Börtönben a 2 évfolyamos kerámia-készítő (OKJ 31 5292 08) képzés befejeződött, jelen tanévtől rövidebb idő alatt, ezáltal több fogvatartottnak szakképesítést adó tanfolyamok szervezésével folyik tovább a szakképzés.

Felnőttképzés – iskolarendszeren kívüli képzés

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény szerint azok, akik nem tankötelesek, a meglévő ismeretekhez, az életkorhoz igazodó iskolai oktatásban, felnőttoktatásban kezdhetik meg, illetve folytathatják tanulmányaikat. Az iskolarendszeren kívüli szakképzésben csak olyan személy vehet részt, aki a közoktatási törvényben előírt tankötelezettségének eleget tett. Az iskolarendszeren kívüli szakképzésben részt vevővel a szakképzést folytató intézmény képzési szerződést köt. A képzési szerződésben meg kell határozni

- a képzéssel megszerezhető szakképesítést, illetőleg az elsajátítandó ismereteket;
- a képzés és a vizsga szervezésének formáját;
- a képzés helyét, időtartamát és ütemezését;
- a képzési díjat – ideértve a vizsgadíjat – és viselésének módját;
- a részt vevő és a szakképzést folytató intézmény mulasztásának következményeit.

A képzési szerződést írásban kell megkötni, amelyet a szakképzést folytató intézmény öt évig megőriz. Az iskolarendszeren kívüli szakképzés indításáról, a képzéssel megszerezhető szakképesítésről, valamint a vizsga eredményéről a szakképzést folytató intézmény tájékoztatni köteles a székhelye szerint illetékes megyei (fővárosi) munkaügyi központot.

Az iskolarendszeren kívüli szakképzés az alapfokú képzésre épülve, azt kiegészítve, a fogvatartottak társadalmi reintegrációját szolgálja. Lényegesen rövidebb a képzési idő, mint az iskolarendszerű szakképzések esetében. A képzés csak a szakmai ismeretek elsajátíttatására korlátozódik, a szakmával kapcsolatos ismeretek kapnak több-kevesebb hangsúlyt attól függően, hogy betanító, vagy OKJ-s a képzés. A képzést munkaerő-piaci és álláskereső tréning egészíti ki.

A szakképzés során a fogvatartottak a munkaerőpiacon keresett, és az Országos Képzési Jegyzékben szereplő végzettséget szerezhetnek, mely biztosíthatja elhelyezkedésüket akár az Európai Unió területén is. Kiemelkedő a bv. intézetekben indított tanfolyamok eredményessége: a 2003/04 tanévben beiskolázottak közül a tanfolyamokon vizsgázók közel 90%-a eredményes vizsgát tett. Az oktatáshoz a jogszabályok és a személyi állomány megteremtik azokat a kedvező feltételeket, melyek következtében ez az eredményesség a továbbiakban is garantálható.

A büntetés-végrehajtási intézetektől a 2004. tárgyévre 86-féle képzésre érkezett igény. A pénzügyi megszorítások és az év közbeni jelentős elvonás miatt a szakképzések terén a terveinket nem tudtuk maradéktalanul teljesíteni. Az intézetekben folyó képzések finanszírozására a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete (MAT) anyagi nehézségek miatt a 2004. évre pályázatot nem írt ki.

A kieső képzések pótlására a BVOP Fogvatartási Ügyek Főosztálya megkereste a lehetőséget, amelyet a felnőttképzési normatív támogatás részletes szabályairól szóló 15/2003. (II.19.) kormányrendeletben az első szakmához jutók képzésének állami támogatásában találtunk meg. Több képző központ figyelmét felhívtuk a szakképzetlen fogvatartottak képzésének lehetőségé-

re, melynek következtében több bv. intézet jutott olyan képzéshez, mely az erre a célra fenntartott és elkülönített keretét nem terhelte.

A képzések kezdete eltér az iskolarendszerű képzésektől, az év közben bármikor lehet tanfolyamot indítani. Ennek eredménye, hogy a tanévben indított 66 képzés közül 25 még nem ért véget. A tanévben indított, és befejeződött 41 képzésekben a 673 fogvatartottból 626 szerzett szakképesítést, a képzés hatékonysága 93%-os, jelenleg 459 fogvatartott tanul az indított képzésekben. [2004. szeptemberi adatok – a szerk.]

A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája rövid, közép- és hosszú távú céljainak végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról szóló 1009/2004. (II.26.) kormányhatározat előírja, hogy a bv. intézetekben lévők társadalmi integrációjának elősegítése érdekében a sza-

A 2003/04-es tanév beiskolázási adatai

Intézet	összes			összes fogvatartott %-a veit részt képzésben
	beiskolázott	sikeres vizsga (ha a tanfolyam véget ért)	tanulmányait befejezte	
Békés Megyei Bv. Intézet	7	7	7	7%
Fejér Megyei Bv. Intézet	1	1	0	1%
Szab-Szatmár-Bereg Megyei Bv. Intézet	18	18	18	8%
Tolna megyei Bv. Intézet	0	7	7	0%
Vas Megyei Bv. Intézet	15	15	15	11%
Veszprém Megyei Bv. Intézet	54	54	54	29%
Megyei intézetek összesen	104	104	101	2%
Állampusztai Országos Bv. Intézet	69	27	27	6%
Balassagyarmati Fegyház és Börtön	159	43	24	29%
Baracskai Országos Bv. Intézet	151	99	61	11%
Budapesti Fegyház és Börtön	297	159	73	20%
Fiatalkorúak Bv. Intézete, Tököl	248	147	86	35%
Fiatalkorúak Regionális Bv. Int. Miskolc	105	75	30	63%
Kalocsai Fegyház és Börtön	137	90	39	35%
Márianosztrai Fegyház és Börtön	108	80	53	14%
Nagyfai Országos Bv. Intézet	273	197	138	44%
Pálhalmi Országos Bv. Intézet	292	227	78	17%
Sátoraljaújhegyi Fegyház és Börtön	42	36	24	11%
Sopronköhida Fegyház és Börtön	97	102	40	14%
Szegedi Fegyház és Börtön	145	132	74	12%
Váci Fegyház és Börtön	145	37	20	17%
IMEI	11	0	0	4%
Végrehajtó intézetek összesen	2279	1451	767	18%
Mindösszesen	2383	1555	868	14%

badságvesztés tartama alatt meg kell szervezni az informatikai szakirányú képzési programokat. A 2003/04-es tanévben 33 tanfolyamban 501 fő informatika képzése kezdődött meg, közülük 369 fő szerzett szakképesítést, a vizsgázók 94,3%-os sikeres volt.

Magántanulók képzése

A bv. intézetekben lehetőség van magántanulóként is részt venni az oktatásban, amennyiben a hagyományos oktatás megszervezése nehézségekbe ütközik, vagy a fogvatartott részvétele az ilyen képzésben a bv. szempontjai szerint előnytelen, illetve a fogvatartott felsőfokú tanulmányokat folytat. A középfokú képzésben jelentős eredményeket felmutató Belvárosi Tanoda Alapítvány által működtetett gimnázium 14 fogvatartottat oktat 6 bv. intézetben. Felsőfokú tanulmányokat 5 fogvatartott folytat.

A reintegráció érdekében végzett tevékenységek a bv. intézetekben

Bizonyos tevékenységek a fogvatartottak reintegrációjához feltétlenül fontosak, a megtanult ismeretek munkaerőpiaci érvényesítését segítik elő. A bv. intézetekben folyó oktatás-képzés keretében kiemelten kell e területek fejlesztését is végezni. Az ezzel kapcsolatos tevékenységek, programok a következők:

- kulcskompetenciák fejlesztése (önismereti, munkaerő-piaci, kommunikációs, problémamegoldó, agressziókezelő tréningek)
- önművelődés lehetőségének biztosítása (szakkörök szervezése, önképző körök működése, könyvtárhasználat biztosítása)
- munkáltatás az intézeteken belül, külső munkáltatás lehetősége, a megszerzett szakképesítés gyakorlati alkalmazása, a szakmai fogások begyakorlása
- együttműködés civil szervezetekkel (néhány példa a civil szervezetek által biztosított programokra: előadások, ismeretterjesztés, szorgáztatás, segélyezés)
- fogvatartottak meghatározott csoportjának kötelező nevelési terv, feladat-meghatározás készítése, alkalmankénti értékelése, szabadulásra felkészítő foglalkozások, folyamatos nyomon kísérés
- szenvedélybetegeknek ártalomcsökkentő foglalkozások, kábítószer prevenciós részlegek kialakítása bv. intézetekben
- együttműködés a pártfogói hálózattal a szabadulás után a reintegráció érdekében (a pártfogók már a bv. intézetben megkezdik a szabadulással a foglalkozást)
- a világ eseményeiről való tájékozódás lehetőségének megteremtése (TV és újság, előadások)
- külföldi bv. intézetek gyakorlatának tanulmányozása, programok adaptálása
- rendszeres továbbképzések a fogvatartottak bv. intézeten belüli életét szervezőknek
- családi kötődések erősítése (jutalomként látogatófogadás, családi beszélők, arra érdemeknek alkalmankénti intézettelhagyás, enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása, anya-gyermek körlet kialakítása, telefonos kapcsolattartás)
- szabadulók segélyezése kérelmekre, kapcsolattartás a hajléktalan szabadulóknak lakhatást biztosító szervezetekkel

– szabadulók munkába állását segítő tevékenység (kapcsolat munkáltatókkal, megyei munkaügyi központokkal, munkalehetőségekről tájékoztatás a Börtön Újságban)

A 2004/05-ös tanév és a közeljövő feladatai

Az általános iskolai oktatásban részesülők létszáma elérte a célszerűség határát. A 2500 fő körüli, általános iskolai végzettséggel nem rendelkező fogvatartottak közül kb. 1000 fő beiskolázására kerül sor a 2004/05-es tanévben. A fogvatartottak szabadságvesztésének hossza, a szabadulási idők figyelembe vételével nagyobb arányú beiskolázásának nincs reális esélye a jelenlegi rendszerben. Meg kell vizsgálni, hogy a Sátoraljaújhegyi Fegyház és Börtönben a többi bv. intézethez hasonló rendszerben újra indítható-e az általános iskolai képzés. Ezen túl a jövőben a képzések hatékonyságának fejlesztésére, a költségek racionalizálására szükséges energiáinkat fordítani.

Megoldást és további partnereket, lehetőségeket kell keresni a bv. intézetekben folyó képzések finanszírozására. A képzéseket a Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülete (MAT) több éven keresztül támogatta, de jelenleg a képzők az előírt „monitoringot” nem tudták teljesíteni (2%-os a visszaküldési arány), ezért a bv. igényeinek tárgyalása húzódik. A monitoring lezárásának végső határideje 2004. augusztus 24. volt, ezt követően is kevés esély van a 2004. évre vonatkozó igények MAT bizottsága elé terjesztésére az országban zajló üzembezárások és elbocsátások után az elsőbbséget élvező át-képzések finanszírozása és a munkahelymegtartó programok finanszírozása miatt. Sajnos – a 2003. évhez hasonlóan – a fogvatartottak képzésének támogatására kevés esély mutatkozik.

A bv. finanszírozás mellett szükséges más források keresése, akár a képzések céljára elkülönített alap létrehozásának kezdeményezése. A bv. képzések finanszírozásában lehetőség van az első szakmához jutók képzéseinek támogatására létrehozott alapból az igénylésre, mely irányba jelentősen elmozdultak a képzők a 2004. évben. Szükség lenne a képzésekhez kapcsolódó egyéb fizetési kötelezettségek (például a fogvatartottak munkáltatásának keretében szereplő ösztöndíj) kalkulálása miatt a támogatott képzések tervszerűvé tételére, melyet a következő évi költségvetés összeállításakor figyelembe lehetne venni. A bv. intézetek a következő évre vonatkozó, felnőttképzés keretében megvalósítható képzési terveit a tárgyév október végéig célszerű egyeztetni a működési területükön oktató, az első szakmához jutók támogatására jogosult iskolákkal, a felmerülő igényeket (a fogvatartottak tanulmányaik után járó pénzbeli térítése és az iskolai speciális terület miatt indokolt többletigénye) így a következő évre vonatkozó költségvetés összeállításakor szerepeltetni lehet.

A 2003/04. tanévben megjelentek azok a képzők is, akik a képzés mellett vállalkozói tevékenységet is folytatnak, ennek keretében a végzeteket foglalkoztatják (például a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben). A képző további lehetőségeket, pályázatokat és partnereként bv. intézeteket keres a programjának folytatásához.

A büntetés-végrehajtás 2004. évre megfogalmazott feladatai között szerepel az ítéltek számára az önismereti-, a konfliktuskezelő és az álláskereső tréning biztosítása. A szervezett képzéseknek általában része az álláskereső tréning. A 2004/05-ös tanévben

megvizsgáljuk a bv.-ben dolgozó nevelőknek ismételten egy munkaerő-piaci tréner felkészítő tréning megszervezését. Javaslatot tettünk a Nemzeti Fejlesztési Terv II. összeállítását végzőknek, hogy a fogvatartottak és bv. intézeti dolgozók képzése jelenjen meg az NFT-II-ben, és 2006-tól pályázati forrásokat lehessen igényelni e célra.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 6.§ (3) bekezdése szerint a 2005/06-os tanévtől a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló a tizennyolcadik életévét betölti (korábban a 16. életév végéig tartott). A sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége meghosszabbítható legfeljebb annak a tanévnek a végéig, amelyben a huszadik életévét betölti. A megyei büntetés-végrehajtási intézetekben ezáltal megjelennek azok a fiatalok, akik tankötelezettségét biztosítani szükséges. Ez célszerűen magántanulói jogviszony keretében képzelhető el, az alapképzés biztosítására kijelölt iskolákat és a jegyzőt ez ügyben megkeresni szükséges. Az Igazságügyi Minisztérium 2005. évre vonatkozó költségvetésének összeállításához a bv. szervezet e feladatához szükséges anyagi keret biztosítása érdekében javaslattal éltünk.

Jelenleg a fogvatartottak közül 59 tanköteles tartózkodik olyan bv. intézetben – megyei bv. intézetekről van szó –, amelyben nem működik általános iskola. A megyei intézetekben a tanítás feltételei hiányoznak, annak kialakítása, a tanszerek beszerzése a bv. szervezet feladata. Ez a létszám a rendőrségi fogdákról átkerülő fogvatartottak miatt emelkedhet. A megyei intézetekben magántanulóként megkezdett tanulmányokat ítélelhozatal után a fiatalok bv. intézeteiben működő iskolákban tovább lehet folytatni.

Végezetül megemlítendő, hogy lehetőség van a képzések bővítéséhez a Phare, EQUAL pénzek felhasználására is. E tárgykörben több bv. intézet készített s adott be pályázatot, melyek elbírálása részben megtörtént, több esetben sikerről is be lehet számolni.